

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΑΤΟ: Η ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΜΕΣΟΠΟΛΕΜΟΥ (1919 – 1939)

ΕΝΟΤΗΤΑ 40^Η: ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΑ ΧΡΟΝΙΑ, Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ 1929 ΚΑΙ Η ΜΕΓΑΛΗ ΥΦΕΣΗ

Τα αποτελέσματα του Α΄ Παγκόσμιου πολέμου: Μπορούν να συνοψισθούν ως εξής:

1. Κατεστραμμένη Ευρώπη, που μετρά 8.000.000 νεκρούς και τεράστιες ζημιές.
2. Αποδυνάμωση Βρετανίας και Γαλλίας, που για να καλύψουν τις πολεμικές τους δαπάνες είχαν καταφύγει στον αμερικανικό δανεισμό. Παράλληλα, βλέπουν το αποικιακό τους σύστημα να κλονίζεται καθώς στις αποικίες ενισχύονται τα κινήματα ανεξαρτητοποίησης.
3. Ενίσχυση της οικονομίας και γενικότερα της διεθνούς θέσης των ΗΠΑ.
4. Οικονομική καταστροφή των μικρομεσαίων κοινωνικών στρωμάτων (μισθωτοί, ελεύθεροι επαγγελματίες).
5. Είσοδος των γυναικών στην αγορά εργασίας.
6. Ίδρυση του πρώτου σοσιαλιστικού κράτους (**ΕΣΣΔ**) και διάδοση των κομμουνιστικών ιδεών που βρίσκουν απήχηση στους απογοητευμένους λαούς της Ευρώπης.
7. Ενίσχυση των **φασιστικών** και **εθνικιστικών** τάσεων που κατηγορούν τον κοινοβουλευτισμό για αδυναμία υπεράσπισης των εθνικών συμφερόντων.

Η οικονομική κρίση του 1929: Κατά την περίοδο 1921 – 1929, οι ΗΠΑ αντιπροσωπεύουν ένα «οικονομικό θαύμα», καθώς διπλασιάζουν τη βιομηχανική τους παραγωγή αλλά και το μέσο εισόδημα. Το κλίμα αισιοδοξίας εκφράζεται με τη συνεχή άνοδο των τιμών των μετοχών στο χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης. Όταν όμως οι μεγάλοι επενδυτές άρχισαν να πουλούν μετοχές για να κεφαλαιοποιήσουν τα κέρδη τους, επικράτησε πανικός που οδήγησε σε γενική κατάρρευση των τιμών (φθινόπωρο 1929). Το φαινόμενο ονομάστηκε **κραχ** και σηματοδότησε την αρχή μιας κρίσης που εξαπλώθηκε σε όλο τον κόσμο. Συνέπειές της:

1. Κατάρρευση της οικονομίας των ΗΠΑ (1931): Επιχειρήσεις κλείνουν και εκατομμύρια εργαζόμενοι μένουν άνεργοι.
2. Δημιουργία πανίσχυρων οικονομικών συγκροτημάτων που εξαγοράζουν τις μικρότερες επιχειρήσεις.
3. Επέκταση της κρίσης στην Ευρώπη: Πρόκειται για το φαινόμενο της **Μεγάλης Ύφεσης (1929 – 1933)**, που σημαίνει τη γενικευμένη κάμψη της οικονομικής δραστηριότητας σε ολόκληρο το δυτικό κόσμο. Ιδιαίτερα πλήττονται η **Γερμανία** και η **Βρετανία**.

ΕΝΟΤΗΤΑ 41^Η: ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΤΟΥ 1929

Τα κοινωνικά δεδομένα που δημιουργεί το κραχ του 1929: Από την κρίση του 1929, ενισχυμένα βγήκαν τα ανώτερα κοινωνικά στρώματα που, όπως είδαμε, εξαγόρασαν χρεοκοπημένες επιχειρήσεις. Για όλους τους υπόλοιπους, οι εξελίξεις είναι τραγικές. Οι **αγρότες** βλέπουν τα προϊόντα τους να μένουν απούλητα. Οι **εργάτες** και οι **υπάλληλοι** αντιμετωπίζουν περικοπές στους μισθούς τους. Η εξαθλίωση σε ΗΠΑ και Ευρώπη είναι τόσο μεγάλη, ώστε 12.000.000 άνθρωποι μένουν άνεργοι, 1.600 τράπεζες πτωχεύουν, 20.000 μικρομεσαίες επιχειρήσεις κλείνουν και οι αυτοκτονίες ανέρχονται στις 20.000.

Το new deal: Πρόκειται για μια προσπάθεια εξόδου από την κρίση που εγκαινιάζει ο πρόεδρος των ΗΠΑ **Φραγκλίνος Ρούσβελτ**. Με λίγα λόγια, το κράτος θα παρενέβαινε στην οικονομία κάνοντας επενδύσεις, με στόχο να δημιουργηθούν θέσεις εργασίας και να ενισχυθεί η αγοραστική δύναμη των λαϊκών στρωμάτων. Έτσι, το κράτος θα έπαιε να εποπτεύει απλώς την τήρηση των κανόνων, όπως υπαγόρευε ο φιλελευθερισμός και θα αναλάμβανε ρόλο ρυθμιστή της οικονομικής ζωής. Στη δεκαετία του 1930, Ευρώπη και ΗΠΑ περνούν από τη φιλελεύθερη στη διευθυνόμενη οικονομία.

ΕΝΟΤΗΤΑ 42^Η: ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΤΟΥ 1929

*Η κρίση του Μεσοπολέμου γέννησε ένα κλίμα αμφισβήτησης για τις φιλελεύθερες δημοκρατίες που αδυνατούσαν να τη διαχειριστούν. Εμφανίζονται λοιπόν δύο διαμετρικά αντίθετες προτάσεις που ανταγωνίζονται για την επικράτηση: ο **κομμουνισμός** και ο **φασισμός**.*

Η Σοβιετική Ένωση την εποχή του Στάλιν (1924 – 1953): Η χώρα αναπτύσσεται βιομηχανικά, αν και συχνά χρησιμοποιούνται βίαιες μέθοδοι (εκτοπίσεις, διώξεις, δήμευση περιουσιών, εκτελέσεις αντιφρονούντων).

Ο φασισμός στην Ιταλία: Το 1921 ιδρύεται το **Εθνικό Φασιστικό Κόμμα** του **Μπενίτο Μουσολίνι**, που προπαγανδίζει την ανάγκη επιβολής δικτατορίας, προκειμένου να ξεπεραστεί η οικονομική και κοινωνική κρίση. Ένοπλες ομάδες φασιστών που ενισχύονται από μεγαλοβιομηχανούς και βιομηχάνους, δολοφονούν κομμουνιστές, σοσιαλιστές και συνδικαλιστές. Το 1926 ο Μουσολίνι γίνεται πρωθυπουργός και προωθεί το ολοκληρωτικό κράτος: Το μόνο νόμιμο κόμμα είναι το φασιστικό, οι πολιτικοί αντίπαλοι φυλακίζονται, η νεολαία χειραγωγείται μέσα από την εκπαίδευση και έντονη προπαγάνδα ασκείται από τον Τύπο, το ραδιόφωνο και τον αθλητισμό.

Ο ναζισμός στη Γερμανία: Το 1919 ιδρύεται το **ναζιστικό κόμμα** που κερδίζει οπαδούς από τα λαϊκά στρώματα (αγρότες, μικροαστοί, άνεργοι). Βασική θέση του είναι η αντικατάσταση της δημοκρατίας από μια «Νέα Τάξη» που θα σεβόταν το Γερμανό πολίτη. Μέλος του ο **Αδόλφος Χίτλερ**, που ενισχύεται από ισχυρούς κεφαλαιούχους, οι οποίοι τον βλέπουν σαν ένα μέσο για να αντιμετωπίσουν την άνοδο του κομμουνισμού. Το 1933 ο Χίτλερ γίνεται καγκελάριος της Γερμανίας. Μετά την άνοδό του στην εξουσία:

- Συλλαμβάνονται χιλιάδες κομμουνιστές και σοσιαλιστές.
- Ο Χίτλερ αποκτά απεριόριστες εξουσίες για τέσσερα χρόνια και ονομάζεται φύρερ (οδηγός, ηγέτης).
- Διαλύονται όλα τα πολιτικά κόμματα εκτός από το ναζιστικό.
- Στη χώρα προωθείται ο **φανατισμός** (προπαγάνδα), ο **ρατσισμός** απέναντι σε Εβραίους, τσιγγάνους, ομοφυλόφιλους και η **λογοκρισία**.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Φασιστικά καθεστώτα επικρατούν σε Ισπανία, Πορτογαλία, Ελλάδα, Βουλγαρία, Αυστρία, Ρουμανία κ.α.

